

Világháború képes krónikája

Orosz tüzér Galiciában.
(Révész és Bíró felv.)

56. füzet, 1915. október 31.

Ara 24 fillér

A Világháború Képes Krónikája rendkívüli kedvezményei.

T. előfizetőink és olvasóink az alább ismertetett két könyvcsoportból csupán a felütiintetett bekötési díj ellenében, tehát úgyszólván **ingyen** kapják meg a nekik tetsző műveket, a következő módokat mellett:

Aki *félévre* 6.— koronával fizet elő Krónikánkra, az a két csoportból *félévenként egy-egy kötetet választhat.*

Aki *negyedévre* 3.— koronával fizet elő Krónikánkra, az negyedévenként az *egyik csoportból egy kötetet választhat.*

Akik *füzetenkint* vásárolják a Krónikát, szintén részesülnek kedvezményeinkben, *negyedévenként egyszer egy kötetet választhatnak* az egyik vagy másik csoportból, ha a Krónikánk minden füzetéhez mellékelt *kedvezményeslevéljéből* négy egymás után következő számot beküldenek.

A kiválasztott kedvezményeket a pénz előzetes beküldése ellenében szállítja a kiadóhivatal, de megrendelhetők azok minden könyvkereskedőnél, árusnál, trafikban.

Mindenki ott szerezheti meg a kedvezményeket, a honnan a krónikát kapja. Budapesten a kedvezmény díján felül kötetenkint 40 fillér, vidéken kötetenkint 72 fillér fizetendő szállítási és csomagolási díj fejében.

1. csoport. VILÁGHÍRŰ UTAZÁSOK KÖNYVTÁRA.

RÁTH MÓR-FÉLE KIADÁSOK DÍSZKÖTÉSBE.

1. **Jephson: Emin Pasa és a lázadás Aequatoriában.** Gazdagon illusztrált mű, 1 kötet, 14 kor. 80 fill. *bolli ár helyett ráfizetés 2 kor.*

A világirodalom egyik legkiválóbb utazási munkája, melyben a szerző, aki a Stanley-féle világhírű expedícióban résztvett, csodás kalandjait és viszontagságos utazásait írja le, rendkívül sok pompás kép kíséretében.

2—3. **Hübner Sándor gróf: A britt birodalmon keresztül.** Két kötet számos képpel és térképpel. 20 kor. *bolli ár helyett kötetenkint ráfizetés 2 kor. 50 fill.*

Hübner Sándor gróf, az egykori követ és miniszter, kedves, könnyed mesélő, aki mindazt, amit mély tudással és alaposággal megfigyelt, vonzóan és elejétől végig érdekesen adja elő. Anglia és gyarmatai manapság mindenkit érdekelnek és ebben a műben mindent megtalálni, ami azokról tudnivaló.

4—5. **Höhnél Lajos: A Rudolf és Stefánia tavakhoz.** Teleky Sámuel gróf felfedező útja Keletafrikában. Két kötet,

179 képpel és színnyomatú térképpel. 29 kor. *bolli ár helyett kötetenkint ráfizetés 3 kor.*

E mű érdekfeszítően tárja fel Teleky Sámuel gr. felfedező útjának történetét és olyan népekkel ismerteti meg, melyek mindéddig minden idegen befolyástól érintetlenül, senkitől sem sejtett életet éltek.

6—7. **Gróf Benyovszky Móricz emlékiratai és útleírásai.** Fordította Jókai Mór. Két kötet, 19 kor. 20 fill. *bolli ár helyett ráfizetés kötetenkint 2 kor.*

8—9. **Gróf Benyovszky Móricz élettörténete.** Irta Jókai Mór. Két kötet, illusztrálva. 18 kor. *bolli ár helyett ráfizetés kötetenkint 2 kor.*

Gróf Benyovszky Móricz mozgalmas életében érdekes kalandokon ment át, melyeket életteljes közvetlenséggel örökített meg. Már maga az, hogy Jókai Mór érdemesnek találta, hogy Benyovszky iratait közreadja és élettörténetét megírja, a mű kiváló értéket bizonyítja. A mi itt Szibériáról el van mondva, az ma, a világháború eseményei közepett aktuálisabb, mint valaha.

2. csoport. MIKSZÁTH-MŰVEK.

LÉGRÁDY-FÉLE KIADÁSOK DÍSZKÖTÉSBE.

10. **Besztercze ostroma.** Illusztrált díszkiadás, 13 kor. *bolli ár helyett ráfizetés 3 kor. 20 fill.*

11. **Kisértet Lublón és egyéb elbeszélések.** Illusztrált díszkiadás, Mühlbeck, Neogrády és Jankó rajzaival. 13 kor. *bolli ár helyett ráfizetés 3 kor. 20 fill.*

12. **Szent Péter esernyője.** Illusztrált díszkiadás, Neogrády rajzaival, 13 kor. *bolli ár helyett ráfizetés 3 kor. 20 fill.*

13. **Az új Zrinyiász.** Társadalmi és politikai szatirikus rajz. Díszkiadás. (Nem illusztrált.) 12 kor. *bolli ár helyett ráfizetés 1 kor. 50 fill.*

Mindkét csoportban foglalt művek egytől-egyig alkalmasak születésnap, névnap, bérmanapi, karácsonyi, újévi és minden más ünnepi ajándék céljára.

BEKÖTÉSI TÁBLA

a Krónika I.—IV. kötetéhez — díszes és tartós kivitelben — rendelhető minden könyvkereskedésben, árusnál, trafikban, valamint a kiadóhivatalban. Egy-egy tábla ára 1.— korona, melyhez kézbesítésért helyben 20, vidéken 35 fillér csatolandó.

Világháború képes krónikája

SZERKESZTŐ SÜLE ANTAL
RÉVAI-KIADÁS TELEFON 56-27

HETENKINT EGY FÜZET
ELŐFIZETÉSI ÁR 1/2 ÉVRE 3 K, 1/2 ÉVRE 6 K

SZERKESZTŐSÉG ES KIADÓ
BUDAPEST VIII. ÜLLŐI-ÚT 18.

1.4330

M. N. MUZEUM KÖNYVTÁRA
VILÁGHÁBORÚ.
1075. sz.

KÉPEK A KARSZTBÓL.

(A «Kilophot» felvételei).

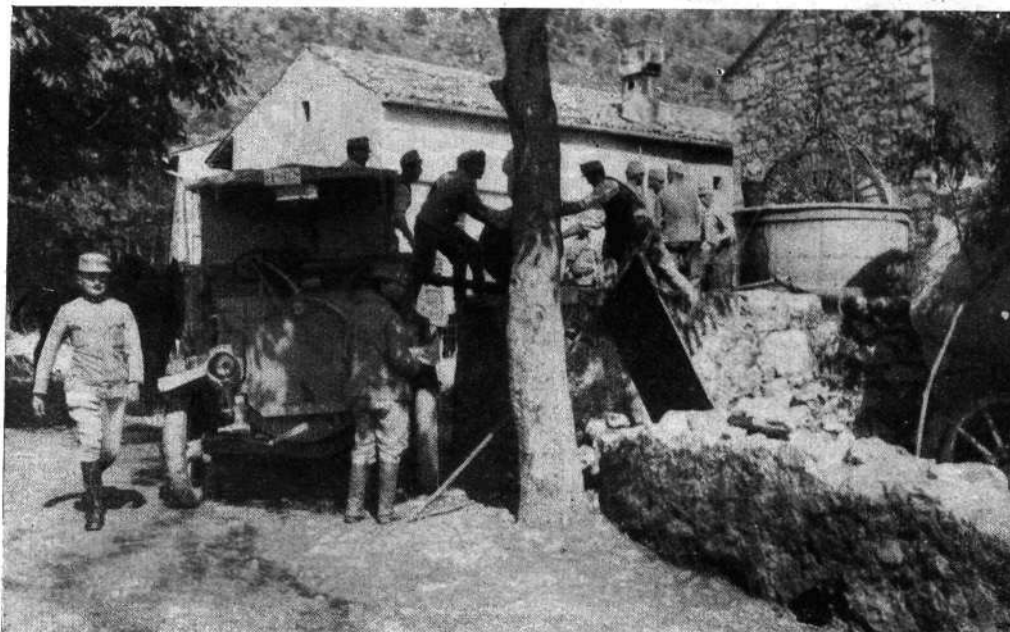

Boroevics Szvetozár gyalogsági tábornok segédtszjével.

Midőn a muszka áradat ellepte Galiciát s a Kárpátokban dúlt az elkeseredett harc a félelmes ellenséggel, a legbátrabbak szívéen is átsuhant a sötét aggodalom. Ezekben a nehéz napokban egy kemény férfiú szavából merítettük a legnagyobb megnyugvást: Boroevics tábornok volt az, aki egy pillanatig sem kételkedett győzelmünkben s a próféta határozottságával hirdette, hogy nem nagy idő múlva elkövetkezik az oroszok katasztrofális veresége. El is következett. A diadalmas vezér azután elment új ellenség ellen harcolni, az olasz határra. S küldött már innen is üzenetet.

«A helyzet fényes, — mondotta a lapok tudósítóinak, — jobbat kívánni sem lehet».

E szavak után minden okunk megvan arra, hogy bizakodó szívvel nézzünk itt is a jövődő elébe.

Automobillal friss vizet visznek a vízgyűjtő ciszternákhoz, melyekből a csapatokat vízzel látják el.

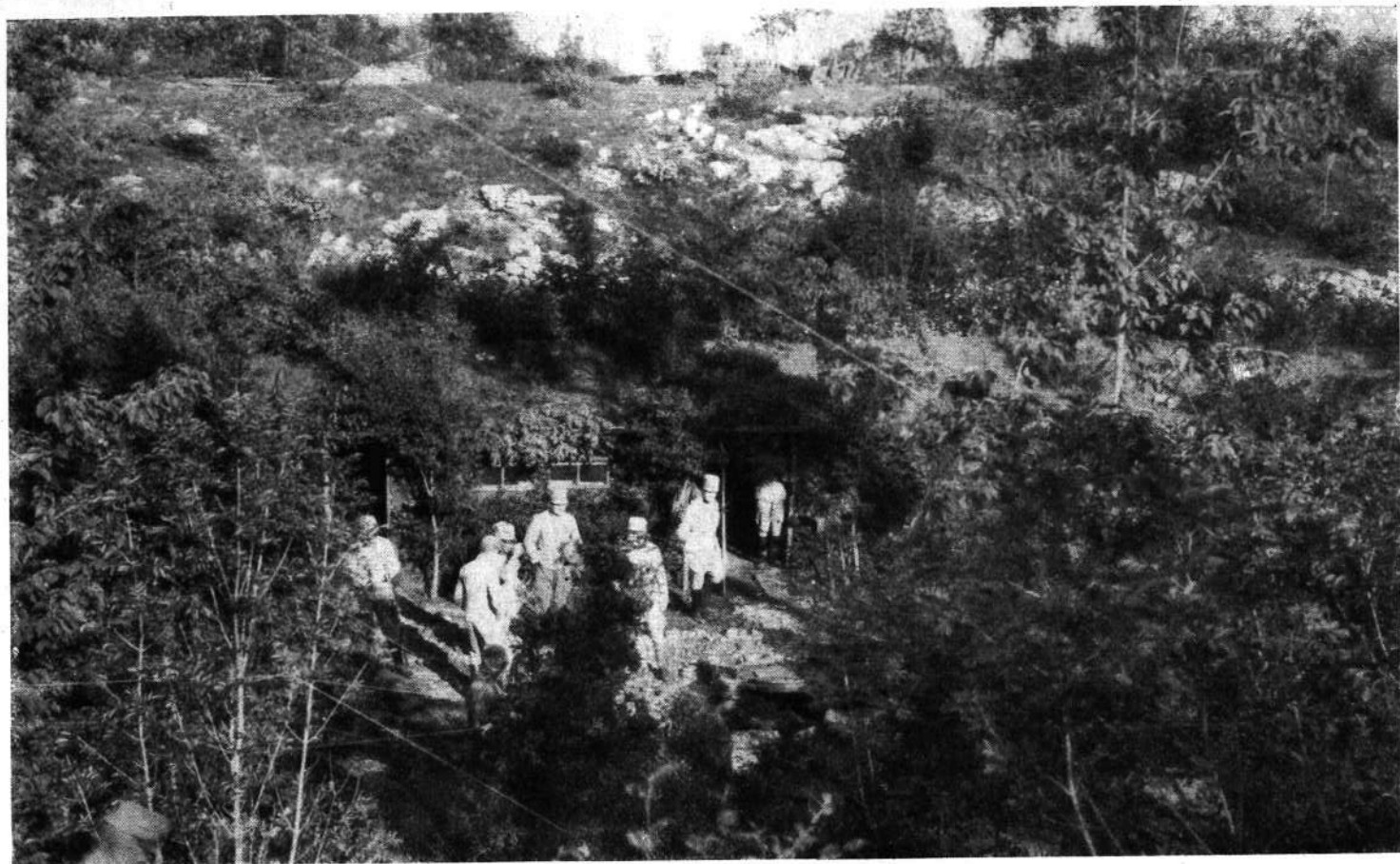
Vizes és boros hordókat légi támadás elleni védelem céljából gallyakkal fődnek be.

Gyalogsági tartalék tábora a Karszton.

Trén-osztag mars közben a Karszton.

Tiszti fedezékek a Karszton.

A DARDANELLÁK OSTROMA.

A tengerszorosoknak mindig nagy jelentőségük volt a nemzeteknek egymás között való érintkezésében. Ha egy pillantást vetünk a térképre, magasabb hadászati szempontok nélkül is tisztán láthatjuk, miért fontos Angliának a Szuezi-csatorna és a Gibraltári-tengerszoros, avagy az Észak-amerikai Egyesült Államoknak a nagynehezen kiépített Panama-csatorna birtoka. Ugyanilyen, sőt ennél nagyobb jelentőségű a Dardanellák tengerszorosának kérdése. Ezt legjobban bizonyítja az a körülmény, hogy egyetlen tengerszoros körül sem folyt a világtörténelem során annyi kavargás, tanácskozás és harc, mint épp a Dardanellák körül. S e harcokban Anglia, mely most eszközül adta oda magát a Dardanelláknak orosz kézre juttatásához, mindig a legélesebb ellentétben állt Oroszországgal. Minden politikai hagyományt meg kellett tagadni az angoloknak, midőn most segítő kezet nyújtottak Oroszországnak, hogy megkísérelje a Földközi-tengerre való kijutást s így veszélyeztesse Angliának Indiába vezető tengeri útját is.

Már az ókor történetében találkozunk a Dardanellák tengerszorosával, amelyet akkoriban Hellespontusnak hívtak s amelynek birtoka, vagy legalább szabad használata azért volt fontos a soványtermésű Görögországra nézve, mert e tengerszoroson keresztül juthatott csak el a Fekete-tenger dúsán termő partjaira, honnan azután az összes hellén államok táplálkoztak.

1334-ben folyt a Dardanellákban az első nagyszabású és sikeres hadi akció, amikor a velencei köztársaságnak és Valois Fülöpnek egyesült és XXII-ik János pápa által megáldott armadája benyomul e tengerszorosba és megsemmisíti az akkor világhatalmat alkotó ozmán birodalom flottáját. 1770-ben egy orosz hajóhadnak sikerül a Dardanelláknak legkülső szakaszában levő Kephes-fokig jutni, majd 1807-ben egy angol hajóhad hatol keresztül az egész Dardanella-szoroson és eljut Konstantinápolyig, hogy azután óriási veszteségek között meneküljön ki ismét a nyílt tengerre. Legvégül pedig 1912-ben, a török-olasz háború során egy olasz torpedó-flotilla nyomul be éjjel a Dardanellákba, azonban nem tud messzire jutni. E legalább félig-meddig eredményesnek mondható Dardanella-akciókon kívül, az évszázadok alatt több, már gyökerében kudarcot vallott támadást kíséreltek meg, nem is említve a diplomáciai akciók egész sorát. Ez akciók célja közvetlenül az volt, hogy a Dardanellákat kivegyék Törökország birtokából, vagy legalább is nemzetközivé tegyék, azaz lehetővé tegyék azt, hogy a

törökön kívül, más államok hadihajói is szabadon járjanak-keljenek és háború esetén szabadon használhassák a török tengerszoroson átvezető tengeri utat.

A nyugat-európai hatalmakra nézve most ez azért volt fontos, hogy hadihajóikkal eljuthassanak szükség esetében Oroszország testének déli feléhez, azonban ennél is életbevágóbb volt az orosz birodalomra nézve, melynek évszázados vágya volt a soha be nem fagyó tenger és szabad út a Földközi-tenger felé, hogy déli tartományai nyers terményeinek bőségében meg ne fulladjon, hanem azokat értékesíteni tudja közvetlen és rövidebb úton, másfelől pedig, hogy fekete-tengeri haderejével a Földközi-tengeren is operálhasson.

A Fekete-tengert a Márvány-tengertől a Boszporusz tengerszorosra választja el, a Márvány-tengert a Földközi-tengerbe ömlő Égei-tengertől pedig a Dardanellák tengerszorosra. Az 1856. évi párisi kongresszus a Fekete-tengert, melynek sorsa egyébként a Boszporusz és a Dardanellák sorsával egyetemben a Fekete-tenger által határolt két balkáni államot: Romániát és Bulgáriát is érzékenyen érinti, «nemzetközi»-vé tétellett és Oroszországnak megtiltották, hogy a Fekete-tengeren hadiflottát tartson. Az 1871. évi londoni konvenció és az 1878. év berlini kongresszus azután megengedte, hogy az oroszok «zárt tenger»-ükben hadiflottát is tarthassanak.

A Fekete-tenger felől jöve az első útszakasz a Boszporusz tengerszorosra, amely ugyan mindössze csak 23 és fél kilométer hosszú, tehát olyan utat jelent, amekkorát egy modern hadihajó zavartalanul úszva, egy óra alatt tud megtenni, azonban mindössze 660—3300 méter széles, tehát, meg lévén erősítve, vagy egyáltalán nem vagy csak legnagyobb áldozatok árán forszírozható, mert a szoros keskeny volta mellett biztosra vehető, hogy a két parton felállított ágyúk minden lövése telibe talál minden egyes áthaladni akaró hajót. A Boszporusz tengerszorosra a Márvány-tengerbe torkollik, amely azután a 71 kilométer hosszú és 1300—7000 méter széles Dardanella-szorosban találja folytatását. A háború során a Boszporuszról alig esett szó, mert azt csak az orosz fekete-tengeri flotta támadhatta volna, úgy hogy a törökök, jóllehet Boszporusz is meg van erősítve, egészen átengedhették ennek megvédését a kis török flottának és a Boszporusz bejáratát védő aknamezőknek. A Dardanellák pedig, ahol a harcok kifejlődtek, a Boszporusszal együtt voltaképp elválasztják az európai és ázsiai Törökországot egymástól. Az európai partot a Gallipoli-félsziget alkotja, az ázsiai partot pedig Anatólia török tartomány.

A tengerszoros európai partrésze, tehát a *Gallipoli-félsziget* belső oldala meredek és eltekintve néhány kisebb folyócska kis terjedelmű öbölkörnyékétől, 2—300 méter magas hegyek szegélyezik. Itt tehát a partraszállás nem könnyű feladat. Az ázsiai partrész lapos és a szárazföld felé mérsékelt dombokban folytatódik. Az egyellen jelentékenyebb város és kikötő Gallipoli város, mely azonban már jóformán a Dardanellák belső végén, a Márvány-tengerhez közel fekszik, az európai parton. Egyébként sem az európai, sem az ázsiai partnak nincs alkalmas kikötője.

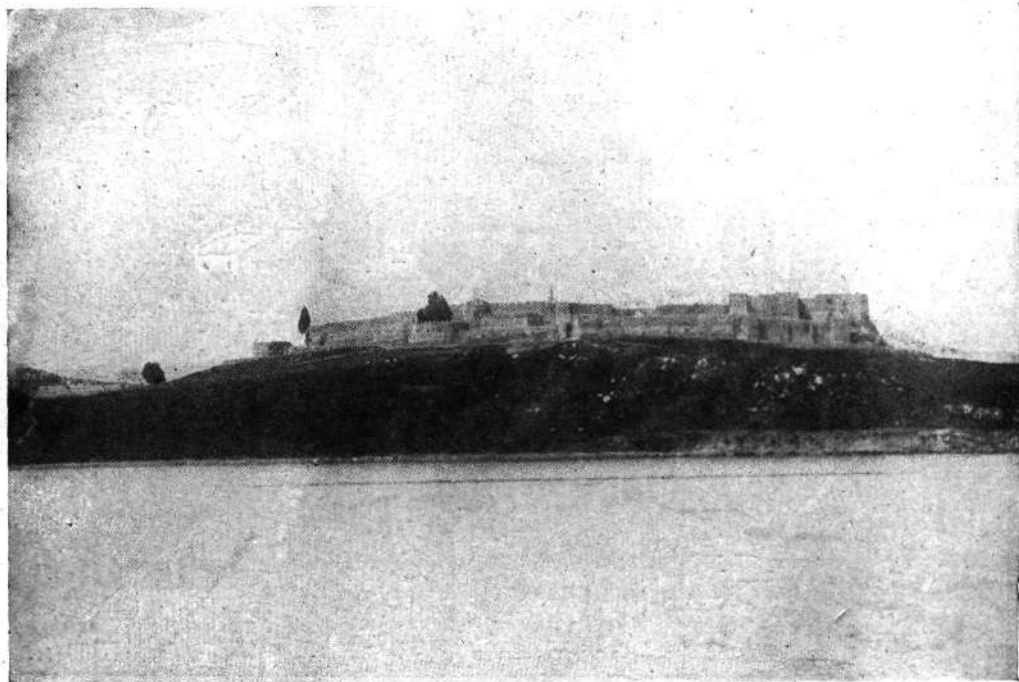

A Dardanellek madártávlatból.

Az erődművek.

Az erődművek — bárha nem is mai alakjukban, — igen régi keletűek. Már a XV-ik században építették az első erődöket, amelyeket később több ízben átépítettek, de mostanáig megtartották eredeti típusukat. Afféle a sziklákra épített araszvastag falakkal bíró kőépítmények a régifajta erődök, melyek közül kettőt a Dardanellák bejáratánál az ott lefolyt harcokból ismerünk.

Az európai parton a Helles-hegyfokon álló Sedil-Bahr és vele szemben az ázsiai parton, a Jenidzse hegyfokra épített Kum Kale sziklaerőd. Mind két erőd egyrésze már évek óta omladozik s miután mint messzire ellátzó célpontok a defenzív követelményeknek nem felelnek meg, csak mint történelmi emléket hagyta meg ezeket a török hadvezetőség. E két erőd őrizte forma szerint a Dardanellák száját s az újkor elején óriáságyúkkal voltak felszerelve, melyek 12 fontos kőgolyókat hajigáltak az ellenségre. A belső erődvonalat szerves rendszerességgel csak a XIX. század elején építették s ez egymást támogató erőd kombinációk azután a part és várszerű erődítéstan fejlődésével koronként átépítődtek. A Dardanella-szoros erőd műveinek első modern átépítője német ember volt: Bluhm mérnök, ki az ötvenes években rekonstruálta úgy e tengersizoros erődeit, mint az összes török erődöket, s ő tervezte a híres csataldzsai tábori erődítési vonalat is, mely —

A Dardanellák bejáratának egyik erődje.

mint tudjuk — a balkáni háborúban meg tudta állítani a kiváló bolgár hadsereget is.

A hatvanas években pedig ugyanaz a híres Brialmont belga erődítő-művész renoválta a Dardanella-erődöket, aki Lüttich, Namur és Antwerpen erősségeket építette. 1897-ben, a török-görög háború idejében, újból renoválták a Dardanella-erődöket, úgyszintén a török-olasz, majd a balkáni háború alatt s nyilvánvaló, hogy a világháború tapasztalataihoz a németek ismét hozzáidomították a Dardanella-frontot és környékét.

A Dardanellák természeti alakzatának megfelelően, a Dardanella-front védővonala három csoportba tagozódik. Legkívül a Dardanellák bejáratánál fekszik a már említett két elavult váracska: *Sedil-Bahr* és *Kum-Kale*. Ezek most legfeljebb azt a célt szolgálják, hogy eltereljék a figyelmet a közelükben lévő tüzérségi állásokról, mert a török ütegállások bizony nem bennök, hanem egyebütt vannak elhelyezve. Most, amikor a mozgó tábori harcok bebizonyították, hogy a kőből és betonból épített erődök nem sokat érnek a 24 centiméteres és ennél nagyobb kaliberű ágyúk lövedékeinek óriási átütő képességével szemben, a partvédelem elve az, hogy a földből készült tábori erődítések, az ügyesen eltakart és különböző helyeken előre elkészített úgynevezett «ütegállások», amelyek egyikéből a másikba az éj leple alatt igen könnyen tolnak át az ágyúk, érnek a legtöbbet. Ilyen egészen modern parti ütegek vannak a Dardanella-védővonal első szakaszán az európai parton, Ak Tabia és Eski Hissarliknál, majd a Gallipoli-félszigeten beljebb, az emelkedettebb ponton fekvő Ertogrul-nál, s ezek mind 24—28 centiméteres, tehát igen nehéz tábori ágyukból és tarackokból állanak. Az első szakasz ázsiai oldalán vannak azután az Orchanie erőd körül lévő ütegállások. Az említett erődítések védik tehát a Dardanelláknak mintegy négy kilométer széles torkát. Ezután következik egy 20 kilométer hosszú és hét kilométer széles tengeri útvonal, amelyet az utóbbi években mindössze csak egy-egy 15 centiméteres, tehát középkaliberű, láthatatlan üteg fedezett az európai parton Savanderénél és az ázsiai parton fekvő Erenköjnél. Viszont azonban tény, hogy a tengervíz áramlása épp ezen a vonalon a legerősebb, tehát a legnagyobb az akadály az ellenséges hajók számára. A Kephes-foknál azután a Dardanella-vonal ismét összeszűkül három kilométerre s itt az ázsiai parton elhelyezett betonozott állásokban van elrejtve két kapcsolatos erős üteg. Ez után következik csak a tulajdonképeni tengerszoros, s a Dardanella-művek második szakasza: az ázsiai parton fekvő kiérdemesült kővár *Csanak Kalessi* és az európai parton, a hozzá teljesen hasonló *Kilid-Bahr*. Tőlük északra sorakozik azután a záróerődök második, sűrű és igen erős csoportja, melynek feladata a mindössze 1350 méter széles és hét kilométer hosszú Dardanella-középet védeni. Ez erődművek: az európai parton a modern *Namazije-erőd*, a kis *Dermaburun* partvédőerőd, nehéz ágyúkkal, majd a *Csanburun* kőerőd középkaliberű ágyúkkal, a *Maidos* ütegállás, s a nehéz tarackokkal felszerelt *Kiamleh* és *Khelia Tepe* erődművek. Ezek fölött északkelet felé kanyarodik a tengerszoros s e könyökhajlását Bükali táján

több modern nehéz ütegállás védi. Az ázsiai parton Csanak Kalessi-től északra vannak a 15 centiméteres ágyúkkal felszerelt Sultanje kőerőd, azután a hatalmas, földből készült Medzidije ütegállás, a mélyen fekvő, láthatatlan *Köse Kale* kőerőd és végül a már említett könyökhajlásnál, amelyet ez oldalon Nagara-foknak hívnak, a több közép és nehéz ütegből álló *Nagara*-erődmű. Innen még mintegy 30 kilométer távolságban fut a tengersizoros északkeleti irányban, míg a Márvány-tengerré bővül ki s ezt az utat ezelőtt csak néhány könnyű tábori ütegállás védte.

A háború során változott a helyzet s az erőműveken sok változtatást eszközöltek, s csakhamar kétségtelenül bebizonyosodott, hogy a tengersizorosnak a már említett és még esetleg egyéb meglévő ama védművei, melyeknek célja elsősorban az, hogy keresztűzükkel sokszor a legkisebb távolságra tüzelve megakadályozzák, hogy hadihajók forszirozhassák a tengersizorost, e feladatuknak, a várakozáson felül megfelelték. Ezt főként az tette lehetségessé, hogy míg a parti ütegállások általában láthatatlanok és változtathatók s így még a felderítő repülőek számára is sokszor felfedezhetetlenek, addig a parti ütegek kezelőinek kitűnő «kilövése» van a szabad szemmel is pompásan látható hajóegységekre, melyek sok helyütt csak a legegyszerűbb harcszerű alakzatban: egymás sodrában operálhatnak. Ám miután számítani lehetett arra, hogy az ántánt partraszállással is fog kísérletezni, már eleve gondoskodtak egyfelől arról, hogy a partra előretolt ütegállások a szárazföld felé, tehát a hátukban is fedezve legyenek, másfelől, hogy a netán partraszállott csapatokat szintén el lehessen árasztani tűzerőségi tűzzel s azok ellen a gyalogság is fölvehesse a harcot, hátrább, a szárazföld belseje felé is egész tábori erődműrendszert létesítettek a törökök. Ezek részben tábori ágyúüteg-állásokból, másrészt gyalogsági fedezékekből és lövészárkokból, drót és egyéb akadályokból és igen ügyesen épp az egymást fedező ütegek közé épített gyalogsági állásokból állanak. Ilyen védművekkel, aminők a nyugati és az északi harctereket is keresztül-kasul szelték, tele volt a Dardanelláknak úgy európai, mint ázsiai partszegélye.

Az első támadások.

A török háború kitörése után hosszabb idő telt el, míg a Dardanellák előtt álló egyesült angol-francia hajóhad komolyabb támadásba fogott. November 3-án közeledett először 16 kilométernyire a Dardanellák bejáratához több ellenséges hajó s mintegy kétszáz ágyúlövést tett a külső erődök ellen, majd visszavonult, miután egyik angol páncélos robbanás következtében súlyosan megsérült. Nem is tettek újabb kísérletet a támadásra február közepéig. Közben említésreméltó esemény csak annyi történt, hogy december folyamán a *Mesudie* nevű öreg török kaszárnyahajót egy angol tengeralattjáró elsüllyesztette, január 16-án pedig a *Saphir* nevű, francia négyszáz tonnás tengeralattjárót süllyesztette el a török parti ütegek tüzelése.

Február 19-én azután élénkebb tevékenységbe fogott az ellenséges

flotta. Nyolc angol és francia cirkáló lőtte nagyobb távolságból napokon át a Sedil-Bahr és a Kum Kale erődöket. Egyheti heves tüzelés után sikerült a Dardanellák legkülsőbb, egyébként jelentéktelen erődművét megromgálni.

Az első napon az ellenség a védőműveket 800—1000 lövéssel bombázta. Ennek a borzasztó ágyútűznek eredménye az volt, hogy egy megfigyelő tiszt meghalt, egy ember megsebesült és hogy a következő napon, hasonlóan heves ágyúzás következtében, hat ágyú lefordult a helyéről, négy ember meghalt és 14-en megsebesültek. A szóbanforgó ágyúk közül hármat azonban már másnap reggel ismét visszaállították állásukba.

Igy folyt a harc a következő napokon is, az ágyúzás teljesen hatástalan volt s az angol és francia hadihajók közül több megsérült s kénytelen volt visszavonulni. Március első napjaiban azután kísérletet tettek a szövetségesek csapatok partraszállításával. Így március 3-án mintegy hatvan katona öt páncélos és hét torpedónaszád védelme alatt igyekezett három nagy csónakon partra szállani. Egy Mehemed nevű vitéz altiszt vezetése alatt álló fél török szakasznak sikerült azonban az ellenséget elkergetni.

Kum Kale partján ugyanekkor 400 katona szállott partra, miután a hajók mintegy 1000 lövést tettek. Midőn az ellenséges csapatok egy része a parton volt, a török csapatok, amelyek addig nyugodtan vártak, megtámadták őket. Az ellenség nem számított erős ellenállásra, mert azt hitte, hogy elhall-

Angol csapatok sikertelen partraszállási kísérlete. (Seebald felvétele.)

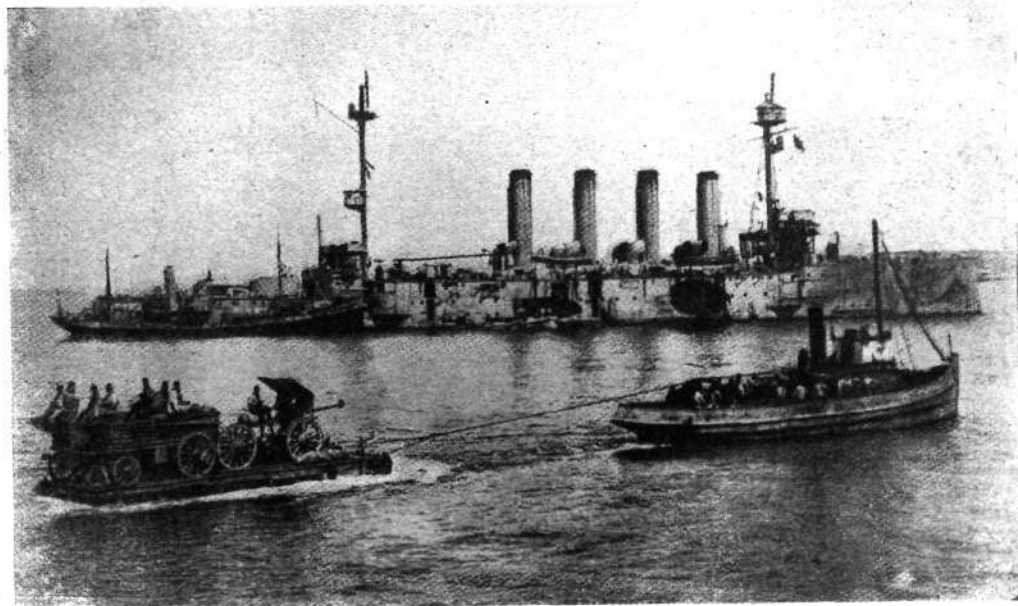
gattatta az ütegeket. Végül kénytelenek voltak a török ellentámadás elől csónakjaikba menekülni.

Közben a Sarosi-öböl felől is lőtték a Dardanellákat, de a lövedékek részint a bulairi angol temetőbe, részint a vízbe hullottak.

Március 6-án két cirkáló bombázta *Dardanos* községet. A hajók a helység házait is lőtték, noha azok védtelenek. A bombázás kezdetén a helység lakossága a község mögött a szárazföld irányában elterülő mezőségre vonult vissza és így emberéletben nem esett kár.

Az ágyúzás ettől kezdve gyöngébb lett, azonban az éjszakákat szorgalmasan felhasználták az angolok és franciák, hogy az akna-zárt elhárítsák, azonban ez a munkájuk is kudarcra járt. Két aknakutató hajójuk ugyanis elsüllyedt s egy kis cirkáló s az *Amethyst* cirkáló pedig súlyosan megsérült. Március 7-én délután hat páncélos bombázta a szorosba vezető utat, alig egy félóráig. Négy óra tájban négy hatalmas hadihajó, köztük Anglia egyik legnagyobb hajója, a *Queen Elisabeth*, a szoros felé közeledett. Ezeket a hajókat az úgynevezett «magyar hegyfok»-ról bombázták igen sikeresen. Ezt a hegyfokot azért nevezik magyar hegyfoknak, mert 1452-ben, mikor Bizánc elestével a keleti császárság megszűnt, II. Mohamed szultán rendelkezésére egy *Orbán* nevű magyar ágyúöntő ezen a hegyfokon állította föl az első török ostromágyút. Most ezen a fokon a legmodernebb ütegek, a harminc és felesek álltak és gyilkos tüzelést intéztek a négy hadihajóra.

Ezután napokon át tartó szünet volt az ostromban, aminek igen érdekes oka volt: a szövetségesek hajóinak gépészei és fűtői között sztrájk-

Francia ágyút hadihajó fedezete mellett kis gőzbárka kompon vontat a parthoz.

mozgalom keletkezett. Az történt ugyanis, hogy az utolsó napok nagy aknarobbanásai miatt a hajómunkások nem akarták életüket a biztos veszélynek kitenni. Izgalmukat különösen az fokozta a végsőig, hogy március 13-án egy aknakutató hajó egész személyzetével együtt odaveszett. A sztrájkmozgalmat nagynehezen sikerült néhány nap mulva megszüntetni úgy, hogy egyrészt busás díjazást ígértek a sztrájkolóknak, minthogy erélyesen nem mertek velük szemben fellépni, másrészt kötelező ígéretet tettek arra nézve, hogy az aknák kihalászását olyan módon fogják végezni, hogy a lehetőség szerint kimélik embereik életét.

A külső erődök ostroma.

Az angol és francia jelentések, melyek ezidőben a Dardanelláknál folyt harcokról szóltak, tele voltak a legmulatságosabb valótlanságokkal. Mindennap elhallgattattak néhány üteget, amelyek azután másnap — saját jelentések szerint — újra lövöldözték hajóikat. «Ha szövetséges ellenfeleink, — mondotta egy török jelentés, — valóban annyi ütegünket némítottak volna el, mint amennyiről jelentésük beszél, akkor az ellenségnek nem a Dardanellák külső erődeinél, hanem Konstantinápolyban kellett volna lennie.»

S hogy semmi komoly kár nem esett e heves harcok során az erődökben, azt igazolták azok a haditudósítók, akiket e napokban maga a török hadvezetőség hívott meg az erődök megszemlélésére. E tudósítók egyike, a *Berliner Tageblatt* munkatársa a külső erődöknél végignézett egy támadást is, amiről március közepén a következőket írta:

Legalább nyolc óra hosszat bombázták az angol és francia páncélosok az Orchanie és Kum-Kale ázsiai, valamint az Ertogrul és Sedil Bahr európai erődöket a külső Dardanellákban. Az óriási hajógránátok százai reszkettették meg ezeket a földerődítéseket. Azt a céljukat azonban, hogy a hősiessen védett kis erődöket elhallgattassák, nem tudták elérni.

A Dardanellák kormányzójának, Dzsevad pasának szívesége lehetővé tette, hogy ezt a félelmetes látványosságot végignézhessen a Dardanellák külső erődeinél. Reggel hét órakor felültem Talaat bég dandárparancsnok automobiljára. Ebben a pillanatban dördült el az első ágyúlövés. Egy közeli dombra igyekeztünk, ahol Dzsevad basa állott vezérkarával. Hatalmas távcsövet állítottak fel a dombon. Tizenkét nagy szürke hadihajót láttunk állani messze kűnn a tengeren. Fehér vízoszlopok szállanak a hajók előtt a magasba, a képet gyakran sűrű füst takarja. A török és az angol-francia gránátok lecsapódásának nyomai. Az ég tiszta és napsugaras. A nyolc angol és négy francia óriáshajó folyton változtatja helyzetét, s egyszerre csak látjuk, hogy az egyik, az Agamemnon leszátkított árboccal távolodik.

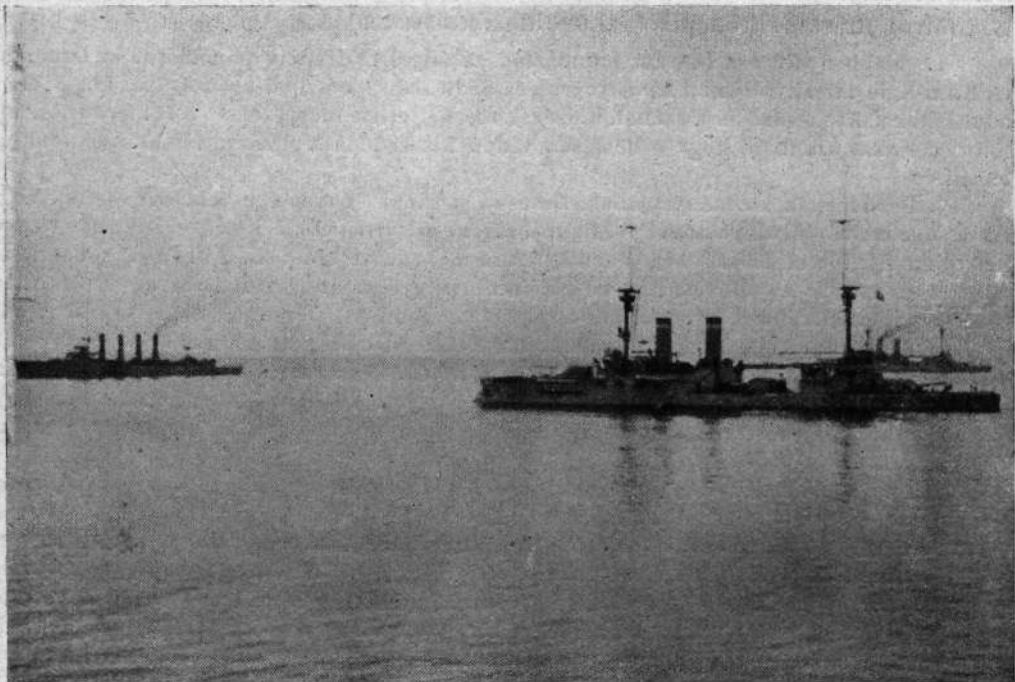
Délben elhatározta a dandárparancsnok, hogy kimegyünk a külső erődökhöz. Magunkkal viszünk egy fiatal török orvost. Hosszú tevés-oszlopok mellett, a két tenger partján száguld autónk a zöld tájékon. Szerpentin-utakon megyünk fel a dombnak. Mélyen alattunk szabad szemmel is látjuk a füstölgő s tüzet okádó ellenséges tengeri szörnyeket. Erenköjt elérve, az immár lefelé vezető kövezett országút végén kiszállunk autónkból. Innen már csak könnyű parasztkocsin tudunk továbbvergődni a felázott, feneketlenül sáros szántóföldön keresztül az ágyúk szakadatlan dörgése közben. Végre a kocsis elakad s az erős déli napsugárban gyalog baktatunk tovább Kum-Kale felé. Ott mindig hangosabban dörögnek az ágyúk, robbannak a gránátok. Köröskörűl az európa part

dombjain, előttünk Kum-Kaleban és balra Orchanieban az ázsiai parton világosan látjuk a lecsapódások után felszálló füstöt.

Közvetlen Kum Kale előtt egy régi temető mellett kétszáz török katonát látunk. Tartalékos tüzerék, akik itt további parancsokra várnak. Először vannak tűzben. Tanács talanul és megzavarodva állanak, de csakhamar nyilvánvalóvá lesz előtttem, mit tesz egyetlen ember példája. Amint odaérünk, a dandárparancsnok kiveszi egy velünk szembejövő sebesült kezéből a puskát, vállához támasztja, szűró pillantással nézi végig a katonákat, néhány, harci vágytól csengő szót intéz hozzájuk s a következő pillanatban kifogástalan rendben, harcra készen vonul utánunk a csapat keresztül a hidon.

Kum-Kale első házainál válnunk kell. Talaat bég lemegy Orchaniébe, én egy régi fal védelme alatt itt maradok. Fáradhatatlanul dörögnek a francia és angol ágyúk, bátran küldik nekik válaszukat a kis erődök hősiei védelmezői. Nyolcszáz méternyire előttem túrják fel a földet az ellenséges gránátok. Lent, a tenger kék tükrepen lassan mozognak a tornyos, szürke páncélosok, vízszlopoktól körülzáncolva, hol közelednek, hol távolodnak s ágyúik szájából minduntalan fény sugar villan felénk. Csodálatosan nagyszerű ez a birkózás a Dardanellák zöldegyes kék útjának birtokáért, olyan, aminőt ez a háborúdulta Európa sehol másutt nem produkált s az is bizonyos, hogy nem lehet még egy olyan hőzalmas harcot elgondolni, amely idegekben, bátorságban, áldozatkészségben annyit követelne, mint amennyit a Dardanellák dombjainak kis erődeiért vívott küzdelem kíván meg a védőktől.

A török orvossal megyek fel egy sík mezőre, át Kum Kale erőd védőinek kötözőhelyére. Az öreg falak között egy kis szobában négy, vérrel áztatott, üres ágy áll. Az utolsó súlyosan sebesülteket — már kötelékkel ellátva — viszik ki onnan. Három könynyebben sebesült török katonát, akik már szintén kötelékkel ellátva támolyognak ki a kapun, magammal viszek, míg az orvos ott marad. Este lesz, s mi lassan bandukolunk

Két volt német hadihajó török szolgálatban.

végig a szántóföldön, Mögöttünk dörögnek az ágyúk utolsó lövései. Még hat más kimerült sebesültet szedtünk fel, akik az út szélén heverték. Húsz óra óta nem ettek Kum Kale e bátor védelmezői. Időnként meg kell pihennünk, de aztán mégis csak sikerült elcsalogatnom őket Erenköjig, ahol földött hajlék, jó élelem és cigaretta várt reájuk. Már alig égett itt-ott egy-két ablakban a világosság, de néhány pillanat múlva mégis segíteni kész parasztlak, csendőrök és katonák állottak körülöttünk. Egy szegényes kis kávéházban vizet, teát, kenyeret és cigarettát is kaptunk. Ott felüdülték a szegény sebesültek, akiket aztán átvettek a közeli vörös félholdas kórház szanitécei.

Sikerült egy parasztszekeret rekvirálnom s a sötét Dardanellák hosszában megérkezem Csanak-Kaléba. A főparancsnokságon egyedül találok Dzsevad pasát dolgozó szobájában. A külső Dardanella-erődök ellen intézett támadásokat az ellenség jelentékeny veszteségei mellett visszevertük. Ma sem fogják tudni megismételni az angolok és franciák támadásait. Néhány perc múlva megérkezik Talaat bég sértetlenül és vidáman s még az éjszaka folyamán kiadja parancsait az erődöknek a várható új küzdelmekre, a további hősiesség védekezésére.

A szövetséges flotta nagy veresége.

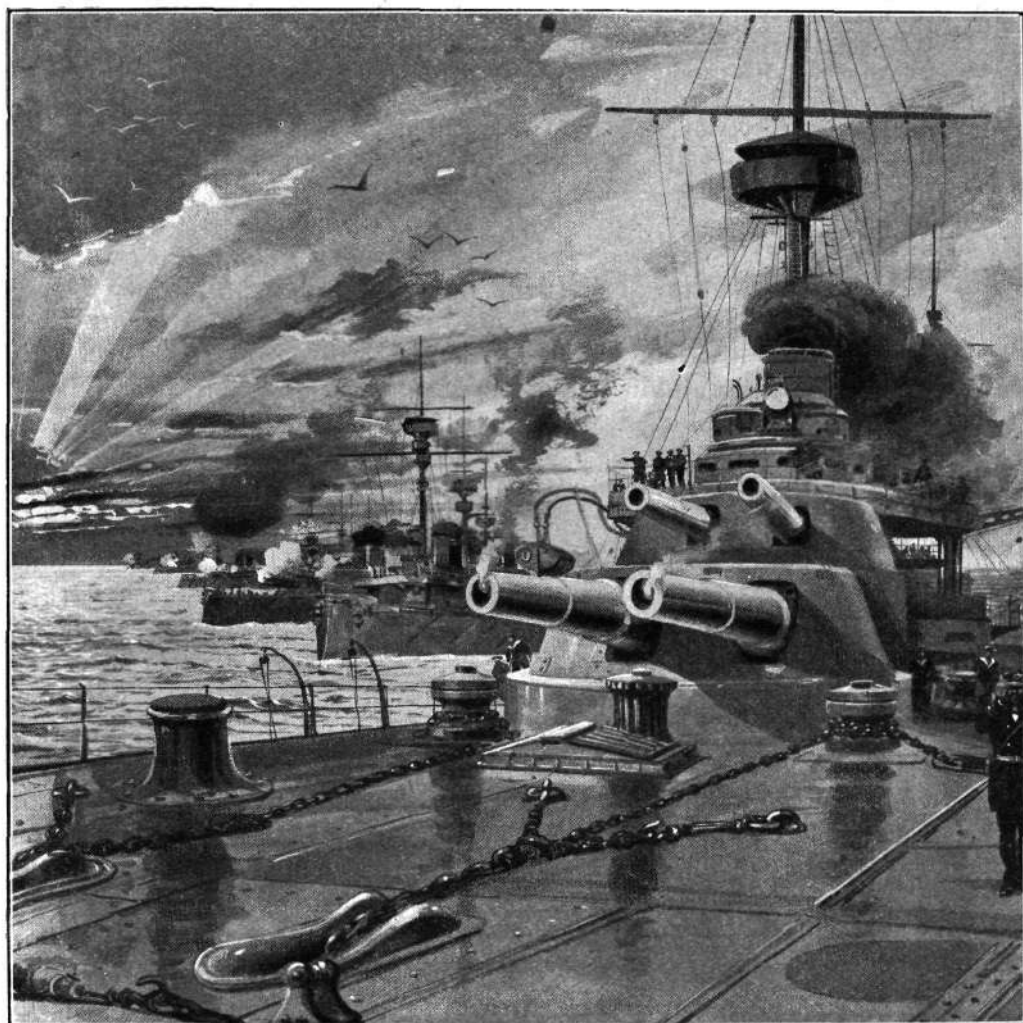
A szövetségesek kísérlete a Dardanellákon való átkelésre tetőpontját érte el március 18-ikán, midőn hét óra hosszat tartó tüzérharc folyt, amelyben a török erődök legénysége csodálatos hősiességgel állotta a golyózáport.

Délben fél 12 óra tájban a békés csendet szörnyűséges dörgés törte meg. A Kale-Sultanie-vár ősi tornyáról, ahonnan óriási távolságra lehet ellátni, a külső Dardanellákban öt angol és négy francia hajóból álló hajóhadat pillantottak meg, melyekről valóságos bombaeső zuhogott az erődök és az ütegek felé. Az európai part dombjait teljesen elborították a felrobbanó gránátok füstfelhői s a felkavart földtömegekből felszálló por. Mialatt a lövedékek ezen a parton általában meglehetősen közel csaptak le a céljukhoz, addig az ázsiai oldal felé jóval kevésbé ügyesen folyt a tüzelés, mert az ütközet első órájában csak nagy ritkán tévedt egy-egy gránát a Hamidie-erőd közelébe. Ehelyett szakadatlanul csapkodtak az ellenség pusztító lövedékei az ártatlan Csanak Kale városka utcáira és házaira, amelyek lakói sietve menekültek a város körüli hegyekre. Egy ősi mecset karcsú minarettjét kettészakította egy gránát. Szikrázó acélszilánkok röpködtek a levegőben s széles ívben leesve, mélyen befuródtak a kőzetbe.

Ily körülmények között a torony nem lehetett többé biztos tartózkodási hely. Lejöttek tehát onnan s épp a kellő időben, mert hirtelen *fűlsike-títő robajjal csapott bele egy gránát a mecset falaiba*. Nem lehetett tovább tanakodni, elhatározták, hogy visszavonulnak, ami a nagy füstben és porban, mely szinte áthatatlanná tette a levegőt, a legnagyobb sietséggel ment végbe. A helység mögötti domb, ahol a kórház is áll, volt a menekülők célpontja, amelyet néhány perc alatt szerencsésen el is értek.

Délután két óra tájban, amikor a lövöldözés egy rövid szünet végeztével elérte tetőpontját, a *Bouvet* francia sorhajóból egyszerre *magas fehér füstoszlop szállott fölfelé*, s mintegy félperccel később *hatalmas dörrenés következett*, amelynek hangja a lövések zajától élesen különbözött. A szeren-

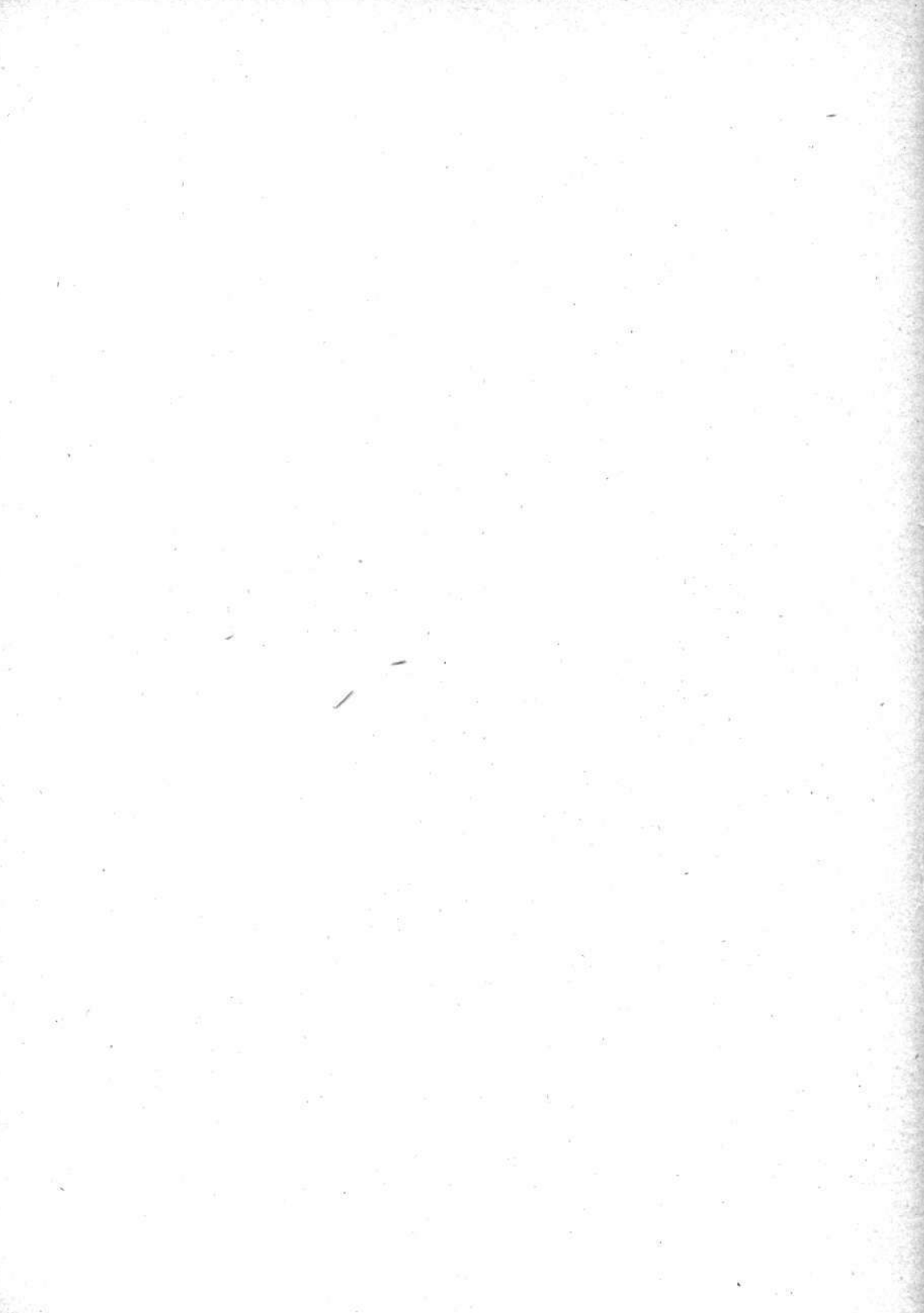
cséltlen hajó hátsó oldala elmerült a hullámokban, mialatt a hajó-orra rémesen meredezett az ég felé. Más hajókról nyomban csónakokat indítottak el, de egyik sem mert a süllyedő acélóriáshoz közeledni, mielőtt annak végzete beteljesednék. Torpedónaszádok, zúzók és aknaszedő hajók is hiába fáradoztak, mert alig négy perc alatt lejátszódott a megrendítő dráma.

Az egyesült angol és francia flotta támadása a Dardanellák ellen. Az előtérben a «Gaulois» csatahajó, mellette az «Agamemnon» és a «Lord Nelson».

Egy torpedónaszád, valamint egy aknahajó, a tarackütegek lövedékeitől találva, a haldokló óriással együtt szintén elmerült a mélyben.

Három óra felé szünet állott be. Már úgy látszott, hogy a «Bouvet» elmerülése elveszi a kedvét az ellenségnek a további próbálkozásoktól, amikor új hajóraj jelent meg a Dardanellák bejáratánál, miután előzőleg

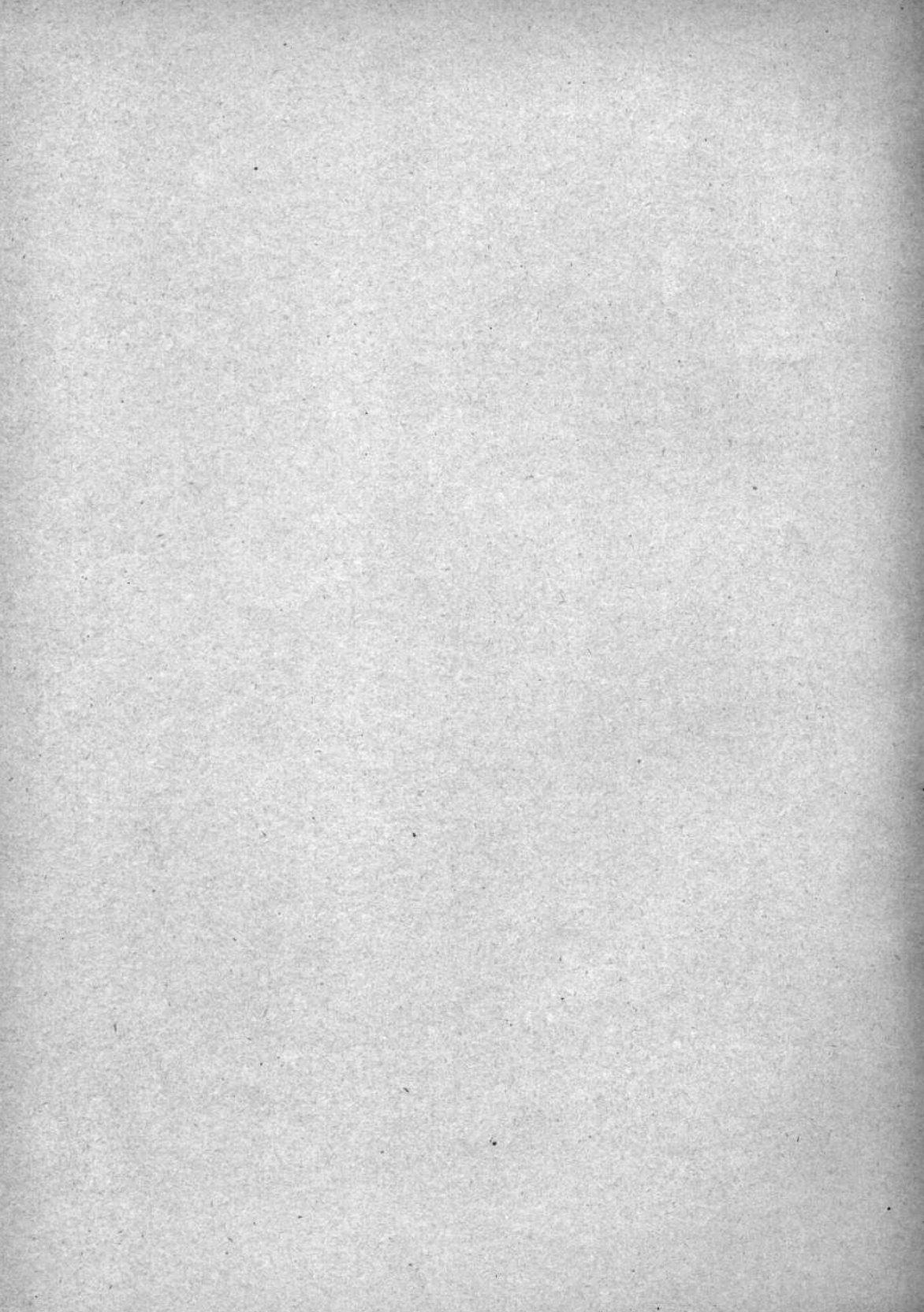

Herbst

A szövetséges csapatok bevonulása

visszafoglalt Przemyslbe. (Kilophot.)

három ellenséges hajót, nagyobbára uszályhajók segítségével elvontattak az ütközet szinteréről. Minthogy az ellenséges sorhajók száma a délutáni harc során tizennégyre emelkedett, megállapítható, hogy összesen tizennyolc sorhajó vett részt a március 18-iki nagy angol-francia akcióban. A harc a délutáni órákban olyan hevessé vált, hogy a lövések ereje s a gránátok robbanása következtében nemcsak percekig, hanem negyedórákig is remegett a föld az egész körüllekvő vidéken.

Estefelé hat óra után következett a nap második nagy meglepetése. Az *Irresistible* angol csatahajó, amely a hosszú ütközet folyamán számos sebet kapott, végül teljesen harc- és mozgásképtelenné vált. Torpedónaszádok és zúzók igyekeztek segítséget nyújtani s a kolosszust a tűzvonalból elvoncsolni, de fáradozásaik eredménytelenek maradtak. Csak a legnagyobb erőfeszítéssel sikerült megmenteni a legénység egy részét, amely ellenállásra képtelenné vált s valósággal az ölébe hullott az ellenségnek, mely néhány jól irányzott lövéssel az *Irresistible*-t a tenger mélyére süllyesztette.

Ezenkívül még egy másik csatahajó is, az *Ocean*, oly súlyos sérüléseket szenvedett, hogy csakhamar lehetetlenné vált elvinni a tűzvonalból. Csakrem egy teljes, végtelennek látszó és gyötrelmes órán keresztül igyekeztek a hajóraj többi hajói, hogy bajtársaikat tüzelésükkel fedezzék, miközben torpedó-

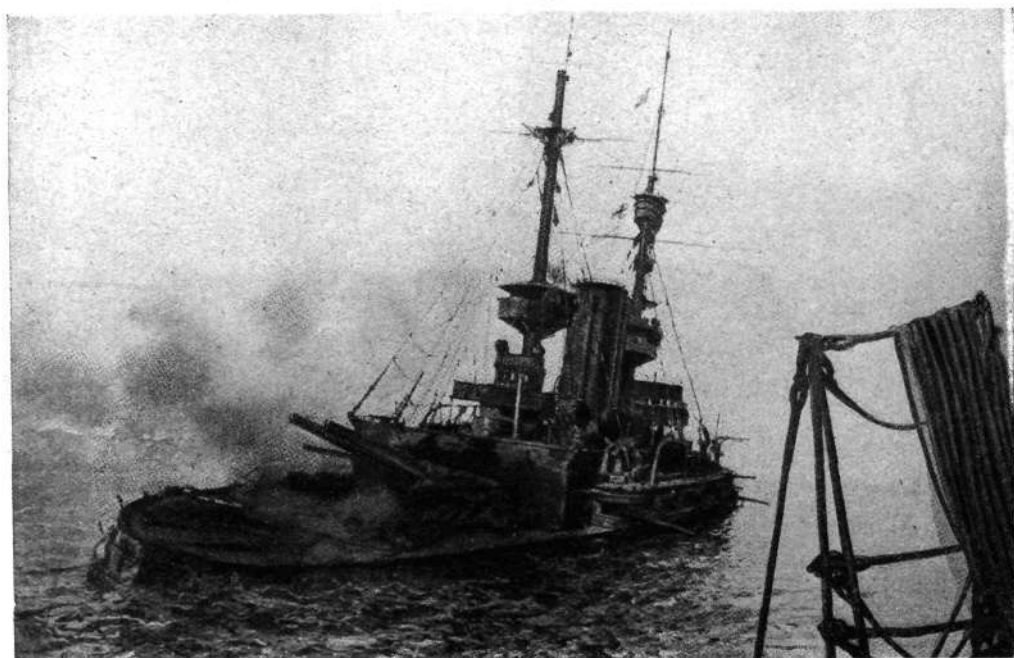
Az «Irresistible» fedélzete.

naszádok kétségbeesett erőfeszítésekkel próbálták megmenteni a hajót. Ezt a vállalkozást azonban a tarackütegek folytonos heves tüzelése megghiúsította s már a többi hajókat is oly fenyegetően veszélyeztette, hogy végül nem maradt más hátra, mint ezt a hajót is átengedni sorsának, miután előzőleg a személyzet egy részét megmentették. A hajó később elsüllyedt a tengerszorosban.

A hatalmas ütközet ezzel döntő befejezést nyert. Lassan útrakelt egyik hajó a másik után a tengerszoros kijáratán át a görög szigetek felé, mialatt az éj ráterült a Dardanellákban levő községekre. Csanak Kale lakói is kezdtek visszatérni kunyhóikba; akik pedig csak romhalmazt találtak otthonuk helyén, barátaiknál és szomszédaiknál kerestek szállást. A sok megpróbáltatáson átment törökök közül, kik hozzá vannak szokva a néma tűréshez, sok fő hajolt ez estén gond és fájdalom között éji pihenőre. A lakosság tömegében azonban büszke győzelmi öröm lobogott, amikor a nap eredménye ismeretessé vált, mert nyilvánvaló volt, hogy sikerült a szövetséges nyugati hatalmak hajóhadát döntően megverni.

Az ellenség nagy veszteségek mellett három modern csatahajóját volt kénytelen visszafordítani a harcterről s eltekintve a súlyos sérülésektől, melyek hajóit érték, két nagy csatahajója, torpedónaszádok és aknahajók lelték végüket a hullámok között a tengerszorosban.

A nagy és súlyos veszteségekkel járt vereségről az angol tengernagyi hivatal március 21-én a következő jelentést adta ki:

Az «Irresistible» elsüllyedése.

Az utolsó tíz napban a Dardanellákban sikerrel folytattuk az aknák kihalászását, mire tegnapelőtt reggel az angol és francia egyesült flotta általános támadást intézett a tengersizorosok erődei ellen. A *Queen Elisabeth*, az *Inflexible*, az *Agamemnon* és a *Lord Nelson* 10 óra 45 perckor bombázni kezdték Kilid-Bahr és Csanak erődőket, míg a *Triumph* és *Princ George* Dardanos ütegeit bombázták. Az erődök ágyúiból heves tüzelés indult meg a hajók ellen. 1 óra 22 perckor a francia hajóraj, amely a *Suffren*, *Gaulois*, *Charlemagne* és *Bouvet* hajókból állott, behatolt a Dardanellákba és rövid távolságról bombázni kezdte az erődőket. Az erődök erélyesen válaszoltak. Tüzelésüket a csatahajók elhallgattatták, két óra felé valamennyi erőd beszüntette a tüzelést. Ekkor a *Vengeance* és *Majestic* hajók jöttek elő, hogy a szorosban a csatahajókat fölváltsák.

Mikor a francia hajóraj kivonult, a *Bouvet* páncéloshajó egy úszóakna folytán a *levégőbe repült és három perc múlva elsülyedt*. Erenköj falutól 650 méternyire. Két óra 36 perckor a hajók megújírták a támadást az erődök ellen, s ezzel egyidejűleg az aknalelakók is munkához láttak. Az *Irresistible* 4 óra 9 perckor elhagyta a csatavonalat. Öt órakor *elsülyedt a hajó*, valószínűleg úszóaknára szaladt.

Az *Ocean* 6 óra 5 perckor szintén aknára futott. *Mindkét hajó elsülyedt*. A legénységet azonban a heves tüzelés ellenére is megmenettették. A *Gaulois* a tüzelés folytán megsérült, az *Inflexible*-t, melyet tetőrészen egy súlyos gránát talált, *ki kell javítani*. A csatahajók elvesztését az okozta, hogy az aknákat az ár magával vitte és az aknák a szorosnak már megtisztított részébe kerültek. Ez a veszedelem különös intézkedéseket tesz szükségessé. A *Queen* és *Implacable* csatahajók, melyek Angliából már elindultak, hogy az elvesztett hajókat pótolják, nem sokára ideérkeznek és ezzel a hajóraj megint teljes lesz.

A «Gaulois» legénységének mentése.

TÖRÖK GYŐZELMEK A SZÁRAZFÖLDÖN.

A török birodalom területén nincs többé orosz katona. — Ezt az örvendetes hírt közölték január első napjaiban a török ujságok. A Kaukázusban harcoló vitéz török csapatokat sem a rettenes hideg és a hegyvidék borzalmas nehézségei, sem az oroszok szívós védekezése nem tudta megakadályozni előnyomulásukban. December végén az Erzerum török erősség felé törekvő oroszokat, mint tudjuk, Olty és Id között visszaverték a törökök s fősergük közeledett a legnagyobb orosz-örmény erődhöz: Karshoz.

Még Konstantinápoly utcáin büszkén lengtek a lobogók, amelyeket az Olty és Id között kivívott győzelem alkalmából tűztek ki, midőn január 3-án a török főhadiszállás a következő jelentést adta ki:

A kaukázusi hadsereg folytatta győzelmes előnyomulását. Hadseregünk egy része, amely *Sarikamisig vonult előre*, elkeseredett küzdelem után *végérvényes eredményt ért el*.

December 25-ike óta csapataink 2000-nél több orosz foglyot ejtettek, és 8 ágyút, 13 gépfegyvert, valamint nagymennyiségű fegyvert, lőszert, hadi és élelmiszert zsákmányoltak. Csapataink Sarikamis és Kars között hatalmukba ejtettek két katonai vonatot teljes rakománnyal és elpusztították a sarikamis—karsi vasuti vonalat.

Tovább északra operáló csapataink újabb sikert értek el. Tauskérdből orosz területre előretörő csapataink egy hegyszakadékban pusztító tűz alá vettek egy orosz zászlóaljot, mely 200 embert vesztett halottakban, 400-at foglyokban. A zászlóalj többi részét csapataink szétugrasztották.

Hogy micsoda nehézségekkel kellett megküzdeni e harcok során az ellenfeleknek s hogy a török csapatok milyen hősiességgel harcoltak, arról némi képet nyújt egy angol lapnak, a Daily News-nak következő, rövid jelentése:

«A harcok — mondta e tudósítás — a Sagenlug hegyláncolat magaslatain kezdődtek Sarikamis közelében. Láb magasságnyi hó borította az egész tájat. Az elégtelen anyaggal, amely a katonáknak a lövészárokból rendelkezésére állott, kénytelen voltak öt órán át, gyakran igen meredek lejtőkön maguknak utat törni. Egyik hegyoldalon közvetlen közelébe jutottak az ellenségnek és két napig tartó borzalmas kézitusa fejlődött ki törökök és oroszok között. A második török hadtest ismételt szuronytámadást intézett az oroszok állása ellen és arra kényszerítette az oroszokat, hogy a Burbuzatcha-szorosból

visszavonuljanak. A legbámulatraméltóbb haditényeket a 9. török hadtest, Enver basa kedvelt hadteste produkálta. A hadtest úgy ment a csatába, mintha bálba menne. Lobogói magasan lengtek a szélben és a csapatok élén katonazene haladt. A hadtestet az oroszok gyilkos tüze egy percig sem tudta megállítani s a török csapatok föltartóztathatatlanul foglalták el egymásután az oroszok hadállásait.

Feketebőrű élelmiszerhordozók kísérik nagy számmal a törököket, azonkívül öszvérek és tevék nagy karavánja, amely ugyancsak szállítja a lőszert. Minden egyes katonának fölszerelése szinte pazar módon tökéletes. Az élelmezésük kitűnő.»

Ardagan bevétele.

Ugyancsak január 3-án adta tudtul a hivatalos jelentés, hogy a török csapatok *bevették Ardagant*, a Kaukázus belsejében, a határtól nyolcvan kilométernyire levő orosz várost, mely Batum és Kars között van. A török csapatok egy része december 28-án Ardagan ellen vonulva, e várostól nyugatra orosz csapatokra talált és visszavetette azokat. Ardagannak Zasen tábornok parancsnoksága alatt álló védőserege 3000 gyalogosból és 1000

Török csapatok behajózása Konstantinápolyban.

kozákból állott; hat tábori ágyújuk és két gépfegyverük volt. December 29-én reggel a török csapatok az ellenség számbeli túlereje dacára haladéktalanul a jól megerősített és tüzéséggel fedezett ellenséges állások támadásába mentek át. A véres harc este az oroszok megfutamodásával végződött. Az oroszok súlyos veszteségeket szenvedtek, míg a törökök veszteségei jelentéktelenek voltak. Az oroszok menekülésük előtt a város nagy részét, úgyszintén munició- és élelmiszerraktárakat felgyújtották, a muzulmánok birtokait kirabolták, a legkülönbözőbb módon bántalmazták ezeket, egy muzulmánnak a szemét kiszúrták, számos védtelen férfit és asszonyt bajonettel leszúrtak. Nagymennyiségű municiót és hadiszert, úgyszintén az ellenséges trén egy részét a törökök zsákmányul ejtették. Az orosz járom alól felszabadított lakosság öröme leírhatatlan volt.

A török csapatok bevonulása Ardaganba, amely város 1878-ig a törököké volt, igen ünnepélyesen folyt le. A lakosság lelkesen fogadta a győzelmes csapatokat s a Kaukázus elnyomott népéből sokan önként beálltak a török seregbe, hogy együtt harcoljanak velük barbár elnyomók ellen.

A törököknek e fényes sikerei után az oroszok egyre újabb és újabb erősítéseket kaptak, csakhamar több szibériai hadosztály érkezett a Kaukázusba. Január közepén azután az oroszok túlnyomó erővel támadtak, mire a török csapatok lassanként visszavonultak, de még mindig orosz területen maradván, jól megerősített állásokban helyezkedtek el.

Török gyalogság bevonulása Ardaganba.

Hogy e nehéz harcokban a törököknek is voltak veszteségeik, az könnyen érthető. Az orosz jelentések ezeket a veszteségeket rendkívül túlozták s egész hadtestek elfogásáról beszéltek s azt állították, hogy egy hadtest hadosztályparancsnokát elfogták. Ebből csak annyi volt igaz, hogy egy orosz csapat az egyik faluban megtámadott egy sebesültszállítmányt, amelyben egy súlyosan sebesült hadosztályparancsnok is volt, akit az oroszok elfogták, a többit pedig megölték.

A vereségek hatása alatt egyébként az orosz csapatok között nagyfokú zűrzavar volt. A Sarikamisnál elfogott oroszok között a legkülönbözőb ezredekhez tartozó orosz katonák voltak, akiknek vallomásai érdekesen világították meg azt, hogy az oroszok milyen módon igyekeztek bátorságot önteni katonáikba. Azt mesélték nekik, hogy seregeik már Budapest előtt állnak, s hogy elfoglalták Königsberget és Posent és útban vannak Berlin felé, továbbá, hogy a német és osztrák-magyar foglyok száma meghaladja a két milliót.

Az orosz hadvezetőség hazug jelentéseivel szemben a kaukázusi harcokról január végén a török főhadiszállás a következő összefoglaló jelentést adta ki :

Hosszú szünet után a török hadsereg támadásba ment át. A sikeres harcok során *az oroszokat az egész vonalon visszavertük*. Az ellenség kénytelen volt ágyúkat, szóró-ágyúkat és jelentékeny hadiszert zsák-

Török gyalogság pihenője Ardagan előtt.

mányul visszahagyni. Előnyomulásunk közben az orosz főerő Sarikamishoz, két kilométernyire a határtól keletre, jutott el. Itt az oroszoknak sikerült az időközben odahozott erősítések segítségével nagy erőfeszítéssel a török támadást föltartóztatni. Heves harcok után, amelyek majdnem egy hónapig tartottak és amelyekben az oroszok óriási veszteségeket szenvedtek, a *török hadsereg* a beállott rossz időjárás következtében a *határon defenzívába* ment át. Az oroszoknak minden kísérlete, amely állásaink elfoglalására irányult, hajótörést szenvedett, amit különben a legutóbbi orosz jelentések is tanúsítanak. Az utóbbi napokban az oroszok, akik kénytelenek voltak arcvonalunk egy része előtt visszavonulni, új állásaiknak megtartott részét erősítik meg.

Ugyanekkor a török vezérkar hivatalos jelentést tett közzé, hogy a rossz időjárás a hadműveleteket a Kaukázusban mindkét részről szünetelésre kényszerítette.

A perzsiái sikerek.

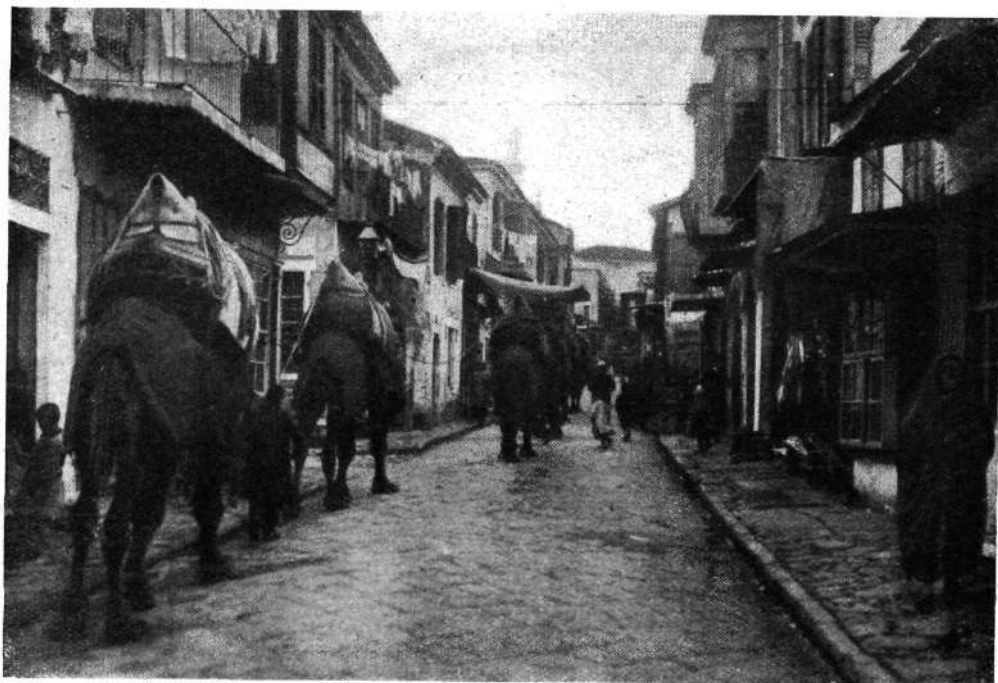
Midőn a török-orosz háború kezdetén a török csapatok megkezdték előnyomulásukat Asszerbeidsan perzsa tartomány felé, az oroszok, akik évek hosszú sora óta valósággal fojtogatói voltak Észak-Perzsiának, egyszerre védelmére keltek a perzsa semlegességnek, jóllehet a törökök előnyomulása a perzsa kormány és a parlament tudtával történt. A perzsák azonban tisztában voltak a helyzettel, tudták azt, hogy a semlegesség megsértésének oka az, hogy az oroszok a háború kitörésekor a perzsa kormány ismételt felszólítására sem vonták ki csapataikat Asszerbeidsanból. Az orosz lapok ezzel szemben azt állítottak ugyan, hogy Oroszország csak ezer embert hagyott Perzsiában, holott, — mint a török kormány teljes bizonyossággal megállapította, — a háború kitörése alatt magában Asszerbeidsanban hat gyalog- és négy lovasezred, továbbá hét üteg állott és félannyi csapat volt Észak-Perzsia más részeiben, amelyeket az orosz befolyás körletébe esőknek nyilvánítottak. Összesen tehát 40.000-nél több katona volt Perzsiában. Az európai háború kitörése után e csapatok felét egyesítették a Kaukázusban álló ezredekkel és Németország ellen küldték. Oroszország tehát nem Perzsia semlegessége iránt való tiszteletből vonta ki csapatainak egy részét. A török-orosz háború kitörésekor pedig négy gyalogezrede és három lovasezrede, valamint öt ütege állott Oroszországnak Asszerbeidsanban. E haderő oldalról fenyegette a török csapatokat. *Az oroszok még a háború kitörése előtt állépték a török határt* és a gyöngébb helyőrségek csapatait kényszerítették, hogy visszavonuljanak. Ily módon nemcsak megsértették a semlegességét, de ők voltak az okai annak is, hogy a háború áterjedt perzsa területre. Törökország egyébként Teheránban kijelentette, hogy neki csak az a szándéka, hogy Perzsiát fölszabadítsa az idegen okkupáció alól és hogy kifűzze az oroszokat Asszerbeidsanból. E kijelentés következtében történt, hogy Perzsia Oroszország által fölszólíttatván annak megakadályozására, hogy az

törzsei Törökország oldalán résztvegyenek a háborúban, azt a választ adta, hogy miután az orosz csapatok megszállták Asszerbeidsant és az orosz hatóságok kezükbe kerítették a közhatalmat, a perzsa kormánynak hatalma nem maradt. Miután az oroszok mindenféle zaklatást követtek el, ennél fogva a törzsek, mihelyt a török csapatok benyomultak a perzsa területre, siettek azokhoz csatlakozni. A perzsa kormánynak nem volt hatalma ennek ellenszegülni.

Észak-Perzsiában is siker kísérte a török fegyvereket. December 29-én az Urmia-tótól délkeletre fekvő *Miandoab* mellett a perzsa törzsekkel egyesülve megverték a törökök 4000 oroszot, akik közül kétszázan elestek s igen sokan megsebesültek. E harcokban elesett *Mihajlovics* Sándor nagyherceg is, a cár sógora és főhadsegédje, aki igen nagy szeretetben állt a cári udvarnál. Január 6-án megszállták a törökök *Urmia* városát, az oroszok egyik legfontosabb támpontját, majd két nappal később *Koturt*.

Még egy nagy győzelmük volt ez időben a törököknek: január 13-án megszállták Észak-Perzsia fővárosát, Tebriszt. Ez örvendetes eseményről a török főhadiszállás a következő jelentésben számolt be:

A perzsa csapatok által támogatott csapataink Asszerbeidsanban szünet nélkül előre nyomulnak, hogy ezt az oroszoktól leigázott országot felszabadítsák. Csapataink ott új és jelentős sikereket értek el, amennyiben tegnap Tebriszt és Selmast, az oroszoknak ezen a vidéken két

Hadi tevék útban a front felé.

utolsó védőpontját, megszállták. Az oroszok mindkét várost otthagyták és rendetlenül visszavonultak, noha előzőleg az volt a szándékuk, hogy makacsul védekezni fognak. Egy csapat mehrista (tevés katona), akik az egyiptomi angol megszálló csapat kiegészítő részét képezik, előőrseinknek megadták magukat.

Később azután, midőn a törökök az orosz túlerő elől hátrább vonultak, mint egy orosz jelentés hírül adta, az oroszoknak január végén ismét sikerült Tebriszt megszállniok. E harctéren még csupán Choi mellett folyt említésre méltó ütközet, melyben mindkét fél nagyobb veszteséget szenvedett.

A mezopotámiai harcok.

A Perzsa-öböl tájékán a törökök, természetesen, nem tudták megakadályozni azt, hogy az angolok Faoban csapatokat ne szállítsanak partra, minthogy vízi úton nem juthattak el oda, mert ebben az angolok megakadályozták őket. A szárazföldön, Bagdad felől pedig 400 kilométeres út állt a török csapatok előtt. Így az angolok könnyen előrehaladhattak az Eufrát és Tigris mentén s december 9-én sikerült *Kornát* megszállniok.

Korna egy nyomorúságos arab várcska a Tigris jobbpartján. A törököknek nem sikerült a folyam medrét járművek elsüllyesztésével a Basra-Korna vonalon elegendően elzárni. Valószínű azonban, hogy Kornán felül

Török tüzérség tüzelő állásban.

ezt végre tudták hajtani, hogy ezáltal a nagy nehézségekkel járó szárazföldre kényszerítsék az angoloknak Bagdad felé való továbbhaladását s lehetlenné tegyék nagyobb csapatoknak csapatszállító hajók által való előrevitelét. Csaknem két hónapon át voltak az angolok Korna közelében egy elsáncolt táborban anélkül, hogy tovább indulhattak volna a tartomány belsejébe.

Január 20-án került itt nagyobb harcra a sor a Bagdad felől előnyomult törökökkel. A harc török jelentések szerint a következőképpen folyt le:

Az éj folyamán hat zászlóalj ellenséges gyalogság négy üteggel és két század lovassággal, három ágyúnaszád és egy negyedik ágyúnaszáddá átalakított hajó fedezete mellett rajvonalakban a balszárnyunkon lévő hadállások felé előrenyomult. Az ellenséges ágyúnaszádok, amelyek szintén a pozíció közelébe nyomultak, öt kilométernyi távolságból megindították a tüzelést. Három ellenséges zászlóaljjal folyt háromórás küzdelem után egy másik ellenséges ezrednek, amely balszárnyunkat át akarta törni, sikerült néhány száz méternyire megközelíteni pozícióinkat. Csapataink, melyek egy ideig hevesen viszonozták a tüzelést, később támadásba mentek át és minthogy időközben sorcsapataink, valamint a különböző törzsek harcosai is előrenyomultak, az ellenség kénytelen volt nagy rendtelenségben visszavonulni, miközben nagy veszteséget szenvedett. Minthogy közben az egyik ágyúnaszád is súlyos sérüléseket szenvedett, a visszavonulás rendetlen, vad futássá vált. Az ágyúnaszádok, bár azon voltak, hogy a visszavonulást ágyúzással fedezzék, dél felé kénytelenek voltak szintén visszavonulni. A harcban és az azt követő üldözésben *az ellenség 400 emberre elesett*. Igen nagy mennyiségű lövészeret és egyéb hadiszert zsákmányoltunk. A mi veszteségeink alig tették ki az ellenség veszteségeinek egy tizedrészét. Tüzérségünk hősiessége és kitartása fölötté áll minden dicséretnek. Egy pillanatig sem szünetelt tüzelésük. Nem tekintve a föntebb említett megsérült ágyúnaszádot, az ágyúnaszáddá átalakított ellenséges hajó is kigyuladt és elsüllyedt. Ágyútüzünk több ellenséges üteget elhallgattatott és elpusztított. Csapataink hősiessége annyira megrémítette az ellenséget, hogy még megerősített pozícióit sem volt képes megtartani,

Január 30-án újabb, elkeseredett éjjeli harc folyt le, melyben a törökök egy elsáncolt ellenséges zászlóaljnak okoztak nagyobb veszteséget. Ezekben a harcokban a törökök oldalán számos arab törzs és kurdok is résztvettek, akiknek segítségével sikerült a törököknek az angolok további előnyomulását hosszabb időn át megakadályozni. Február közepén volt csak egy kisebb ütközet Bagdad mellett, de a törökök az angolokat visszaverték s a kis Pirindi erődöt megszállták.

A LÉGI HÁBORÚ.

A repülők tevékenysége, ami a háború legnagyobb izgalommal szemlélt meglepetése volt, lassanként egészen szabályszerűen beleilleszkedett a hadseregek küzdelmeibe. A bátor pilóták mindegyik részen vakmerően teljesítették kötelességüket, megbecsülhetetlen szolgálatokat tettek az ellenséges haderők felderítésével s bombavetéseik és egymással való küzdelmeik mindennapos eseményei lettek a hatalmas háborúnak. Mint tudjuk, ezen a téren is a németek vezettek, csodálatos felkészültségükkel és félelmetes Zeppelinjeikkel, melyek ellen minden védekezés hiábavalónak bizonyult, mint azt az

angliai légi támadások sikerei mutatták.

Minden harctéren napról-napra a hősiesség kiváló példáit adták a német s az osztrák-magyar repülők és az ellenséges pilóták is elkövettek mindent, hogy ellensúlyozzák a légi harcokban meglévő fölényünket. Egyik legtragikusabb epizódja e harcoknak Przemysl körül játszódott le január közepén.

Andrijevics kapitány, orosz aviatikus arra a vakmerőségre vállalkozott, hogy üldözőbe veszi Malina Ferenc pilótánk repülőgépét, amellyel többször berepült az ellenséges hadállások fölé a körülzárt Przemysl várába. Január 15-én már egész közel járt Przemyslhez Malina aeroplánja, mikor az orosz repülőgép nagy sebességgel utána iramodott. A mi pilótánk nagyon magasra emelkedett, hogy elkerülje az ellenséges repülőgépet, de az orosz a felhők közé

Gróf Zeppelin Ferdinánd (X) (Seebald felvétele).

is követte és egyszerre észrevették alulról, hogy a két aeroplán össze-
ütközött. A következő pillanatban mind a két repülőgép nyílsebesen lezuhant.
Holtan húzták ki Malinát és az orosz pilótát a repülőgépek romjai alól.
Andrijevics kapitány zsebében levelet találtak, amelyet családjához írt és a
borítékban volt a végrendelete is.

A nyugati harctéren különösen Belgiumban és Elzászban volt rendkívül
élénk a légi harc. Legnevezetesebb pedig e harcok között az angol és francia
repülőknak február első felében kudarcot vallott kísérlete volt, mely
válasz akart lenni a német tengeralattjárók bejelentett támadásaira. Február
11-én Dover mellett szállt fel 34 repülőgép, egyik a másik után. A legjobb
repülőket választották ki s az volt a feladatuk, hogy a német tengeralattjáró
hajók belgiumi támaszpontjai ellen intézzenek támadást. Át is jutott húsz
perc leforgása alatt a nagy, tengeri madarak rajához hasonló légi flotta.
Csakhamar azonban kénytelenek voltak tervüktől elállni, mert német Zep-
pelinek szálltak velük szembe s meggyújtották a támadást. A francia és
angol repülőgépek visszaverését maga Zeppelin gróf vezette, aki bámulatos
leleményességgel s ifjú frisséggel intézte az ellentámadást. E támadáson
kívül a decembertől márciusig terjedő időben nevezetesebb aviatikai esemény
Nancy bombázása és Párisnak Zeppelinekkel való megtámadása volt.

Nancy bombázása a levegőből.

December 20-án egy francia pilóta Inor falura, ahol a németeknek csak
hadikórházaik voltak, világosan felismerhetőkké téve aviatikusok számára
is, kilenc bombát dobott. Említésre méltó kárt e bombavetés nem oko-
zott. A németek azután válaszul e tetre, valamint Freyburg nyílt város
ismételt bombázására, december 25-én reggel a nancy-i hadállások körleté-
ben lévő néhány helyet bombáztak.

Karácsony napján, — írta a *Paris Journal*, — reggel kilenc órakor egy
Taube-repülőgép átrepült Nancy városán és két bombát dobott le, amelyek
csak anyagi kárt okoztak. Az egyik bomba átütötte a postaépület tetejét.
Szombaton reggel öt óra húsz perckor a lakosságot rettenetes robbanás
riasztotta föl. Ezuttal egy Zeppelin tett látogatást a városban. A léghajó nem
nagy magasságban haladt. Célja a vasúti pályaudvar volt, amelynek közelé-
ben hullott le az első bomba. A Zeppelin azután nyugatról kelet felé vette
útját és több bombát dobott le. A bombák több embert, köztük katonákat
is megsebesítettek. Különösen sokat szenvedett egy ház, amelyben egy tábor-
nok lakik, valamint egy templom. Tizenkét üzlet többé-kevésbé súlyosan
megrongálódott.

A *Daily News* tudósítója e bombázásról a következőket írta:

«Nancyban tartózkodtam, — beszélte a bombázás egyik szemtanúja, —
és biztosíthatom, hogy még soha nem mentem ilyesmin keresztül. Mintha
még most is magam előtt látnám a levegőben azokat a kísérteties alakokat,
ha kitekintek az ablakon. Nem csoda, hogy aki hallott és látott ily robbaná-

sokat a levegőben, sohasem felejtí el azokat. Egyizben, régen, éppen egy lőporraktár közelében voltam, amidőn az fölrobbant. Ez azonban hozzá sem mérhető a mostani rémes éjszakához. Képzelden el egy várost, az izgatottságot, midőn mindenfelé robbanások dördülnek el. A lakosok kiugráltak ágyaikkól, az asszonyok és gyermekek jajveszékáltak. Valahányszor robbanás történt, az égboltozaton biborszín ömlött el. Egész utcasorokat világítottak meg a lángok. Kisérteties lángfelhőket láttam lakóhelyemről a Pepiniere- és Stanislas-terek fölött lebegni.

Az első légi járműből kidobott bomba irtózatos ropogást okozott, majd oly hatalmas dördülés következett rá, melytől szinte megőrült az ember. Alig ocsudtunk föl ijedelmünkből, midőn a Grand Curonne-nél újabb dörrenés reszkettette meg a földet. Csakhamar újabb robbanás következett, amely szinte megingatta a házakat. Az volt mindenkinek az érzése, mintha a németek hatalmas lövedékeiket a város közepén lődözték volna kifelé. A robbanásokban bizonyos idegenszerűség volt észlelhető, nem úgy hangzottak, mint az ágyúlővések. Gondolkodásra azonban nem volt idő, oly sűrűn követték egymást a robbanások. A háború ördöge benyomult a békés városba. A légcsavarok lármájából csakhamar megtudtuk, honnét zuhantak a bombák. A léghajó azután még négy bombát hajított le s a bombavetésekét másodpercekig tartó fényvillanások kísérték. Lábaik alatt remegett a föld. Végül nagynehezen csend támadt és az emberek kimerészkedtek az utcára, ahol számos sebesült hevert szanaszéjjel . . . »

Zepelinek Páris fölött.

1915 március 21-én Páris ellen Zepelinek intéztek nagyobb támadást, amiről a következő hivatalos francia jelentést adták ki:

Vasárnap éjjel 11 óra 20 perckor életbeléptették a katonai hatóságok által előírt óvintézkedéseket, minthogy Párist Zepelinek fenyegették. A tűzoltóság trombitaszóval figyelmeztette a lakosságot a fenyegető veszedelemre. Egész Párisban hamarosan elsötétedett minden. Két német kormányozható léghajó tegnap éjjel bombát dobott Párisra. Az egyik bomba *Neuilly*-ben, a Szajna mellett tüzet okozott. A Rue de Femmes-ban a másik bomba jelentéktelen tűzkárt okozott, egy ház teteje leégett. A nyugati pályaudvar közelében a Desire-úton szintén tűz támadt, melyet azonban gyorsan eloltottak. *St. Ouen*-ban egy szalmakazal elégett. *Asnières* fölött hét bombát hajítottak le a németek, melyek tetemes kárt okoztak, három személy megsebesült. *Courbevoie*-ban két munkást talált el egy bomba, az egyik életveszélyesen megsebesült. *Levallois-Perret*-ben összedőlt egy kerti ház. A romok két fiatalembert maguk alá temettek, de gyorsan kimentették őket. A fiatalemberek csak jelentéktelen zúzódásokat szenvedtek. A Rue Beccardon egy bomba szintén tüzet okozott, melyet azonban gyorsan elfojtottak. Három óra 30 perckor minden veszély elmúlt.

Német Taube megghusítja egy francia repülő támadását Mercier-ben s lelövi a francia gépet.

A Corriere della Sera párisi munkatársa pedig ez izgalmas éjszakáról a következő tudósítást küldte lapjának:

A Zeppelinek látogatása festői látványt nyújtott s a párisiak közül bizonyára sokan fájlják, hogy nem láthatták. Még azok közül is, akiket a tűzoltók lármája zavart föl álmukból, sokan nem láttak egyebet, mint az első tavaszi éjszaka csillagokkal sűrűn telehintett égboltozatát. Szerencsésebbek voltak a magasabban fekvő városrészek és a külvárosok lakói, akik fölött az ellenséges léghajók keringtek. Egy újságíró, aki Batignollesben, a Montmartre-domb lábánál lakik, közvetlen közelből figyelhette meg a német levegőóriásokat, amelyekről a következőket írja:

— Kitárom ablakomat és kitekintek a holdfényes éjszakába. A szomszédok összecsendülnek, mások azt mondogatják, hogy jobb volna talán a pincébe bujni, egyesek gyorsan becsapják az ablakokat, sokan pedig künymaradnak, hogy lássák, mi megy tulajdonképpen végbe. Így telik el egy negyedóra. Egyszerre csak megjelenik a házak fölött egy fényes sáv, amely lassan halad előre. Úgy tűnik fel, mint egy rózsakoszorú, mozgó csillagokból. Tisztán hallani a motor kattogását. A rózsakoszorú lassan tovább halad, északnyugatról északkelet felé siklik, anélkül hogy a legcsekélyebb módon sietni iparkodnék. Olykor eltűnik, de csakhamar újra felmerül. A fényszórók felfedezték s körülötte apró fénysávok kezdenek megjelenni. Vajjon repülőgépek-e ezek, avagy bombák? Néhány robbanást hallani, azután eltűnik az óriás. Az ég ismét csöndes és mozdulatlan. Negyedórával később hirtelen ismét két égő pontot látunk, majd egyidejűleg két heves robbanást hallunk. Két bomba ez, amelyek a mi városrészünk fölött estek le. Pár perc múlva egy pillanatra újból láthatóvá válik a szörnyeteg, majd eltűnik a ködös éjszakában.

A légi csatát különösen *Lapauze*, a természettudományi múzeum igazgatója figyelte meg, a Champs-Elysées-n levő Petit Palais terraszáról.

— Sohasem fogom elfelejteni, — mondotta, — amit láttam. A légkör, amely szinte eszményien tiszta volt, olybá tünt fel, mintha összeszaggatták volna a fényszórók szünet nélküli tűzkévéi és a lövedékek robbanásai. Tisztán láthattam a fehér füstfelhőcskéket, amelyek a robbanás után a csillagok felé látszottak kapaszkodni. Nyugat felől egy motor kattogását hallottam. Amaz irány felé fordultam s az ikrek csillagképében valami óriási halfélét láttam megjelenni, amint halkan és csendesesen úszott keresztül a szinte átlátszó atmoszférán. Egy Zeppelin volt. Nyugodtan haladt előre, nem is valami nagy magasságban; egy fényszóró megvilágította, de ezzel egyáltalában nem látszott törődni s nyugodtan folytatta útját a Champs-Elysées fölött. A lövegek száraz kattogással dörögtek a légi óriás körül. Egyszerre úgy tünt fel előttem, mintha az óriást a repülőgépek serege üldöznék. A közelében vörös pontokat véltem látni. A csodálkozástól felkiáltottam, de csakhamar rájöttem, hogy tévedtem s ezek a pontok nem aeroplánok, hanem fényrakéták voltak. S egyszerre kibontakozott a Zeppelin a nyomában járó fénykévék közül, a motorok zaja messzebbről hangzott s a párisi éjszakai panoráma helyén újra elcsöndesült minden. . .

Egy fel nem robbant Zeppelin-bomba.

A háború humora.

Hindenburg nagybeteg.

A harctéri helyzetről vitatkoznak a kávéházi Konrádok.

— Nagy a baj, — kezdi az egyik.

— No mi az a baj?

— Hindenburg nagybeteg.

— Ne mondja!

— De igen. Olyan beteg, hogy már hetek óta ágyban fekszik. A leghíresebb német, magyar és osztrák tanárokat hívták az ágyához. Konziliumot tartottak. A konzilium után izgatottan megkérdezte a császár a tanárokat.

— Hogy van az én Hindenburgom?

— Sajnos, felség, rosszul.

— Lehet rajta segíteni?

— Lehet.

— És hogyan.

— Csak az segít rajta, ha gyorsan beveszi — Szentpétervárt.

Bevették.

Sorozzák a vén fiúkat. Komoly, öreg honpolgárok állnak a bizottságok előtt és ősz rekruták éneklik, hogy ne sírjatok budapesti lányok, meg hogy maradt itthon kettő-három nyomorult. . .

Az ős hadfi-jelöltek nem is beszélnek másról, mint életük e meglepő eseményéről.

— Bevették? — kérdezi az egyik öreg a másiktól.

— Persze, hogy be, — vágja ki a kérdezett büszkén.

— No és hová fog berukkolni?

— Én?! Meg van maga zavarodva?

— No, hiszen most mondta, hogy bevették. . .

— Persze, hogy bevették. De nem engem, hanem — Breszt-Litovszkot.

Miért akar Olaszországba menni?

A jász baka jelentkezik a századosánál:

— Jelentem alássan, százados úr, nagy kérésem volna.

— Mi az fiam?

— Instállom, küldjenek Taliánországba. ott szeretnék harcolni.

— Nos és miért éppen ott? Talán kíváncsi vagy arra a szép vidékre?

— Jelentem alássan, kíváncsi ám az ördög.

— Hát akkor miért?

— Tetszik tudni egyszer Pesten jártam, ott összezőrdültem egy talián cukrásszal. Megagyaltuk egymást és az elvetemedett kutya úgy belém vágta a bicskáját, hogy még most is sajog a helye, ha időváltás van.

— Ugye, azért szeretnél Olaszországba menni, mert hallottad, hogy az olasz nap kigyógyít.

Csöndesen végigméri a jász fiú a századosot és lenézően veti oda:

— Azt nem tudom, hogy mit tesz az olasz nap, meg hogy kinek jó, . . . de ha azt a bitang taliánt megtalálnám, — pedig keresném, meg is találnám, — megemlegetné azt az olasz napot, de a sajgó sebemet is meggyógyítaná az a híres olasz nap.

Az első orosz hadvezér.

Arról beszélgetnek, hogy ki volt az első nagy orosz hadvezér. Mindenféle név kerül a vitába, végre is valaki így szól:

— Mózes volt.

— És miért? — kérdezik.

— Mert az ótestamentum szerint Mózes népét a pusztában *céltalanul* vezérelte ide-oda.

A fűgeszüret.

Vitéz nagyváradi bakák írtak haza a nyáron az olasz harctérről. Bakahumortól fűszeres levelük így hangzik:

— Igen jó dolgunk van itt. Az éghajlat meleg ugyan. Néha még az éjszakák is forrók. De még soha ilyen finom, drága nyaralóhelyre nem küldtek nyaralnimagyar bakát. Tudjuk azt is, hogy miért most küldtek? Mert most jön a fűgeszüret. Hogy arról le ne késsünk. Biztatjuk is egymást, hogy siess testvér, le ne késs a fűgeszüret-ről. Szereztünk már hozzá citromot (ez a patron), meg makaronit is (ez a puska). Még csak a muzsika hiányzik a szürethez. De majd csak fogunk hozzá verkliscket. (Igy hívják itt a fiuk a taliánt).

Megzavart szunyókálás. (Egyesült fényképirodák, Amsterdam.)